

A szélsőséges hidrometeorológiai események előfordulásai

Lakatos Mónika

Országos Meteorológiai Szolgálat

Éghajlati Osztály

Alapítva: 1870

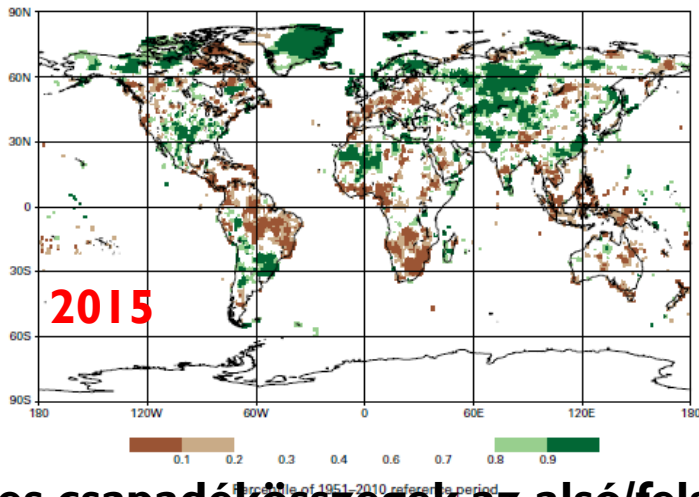
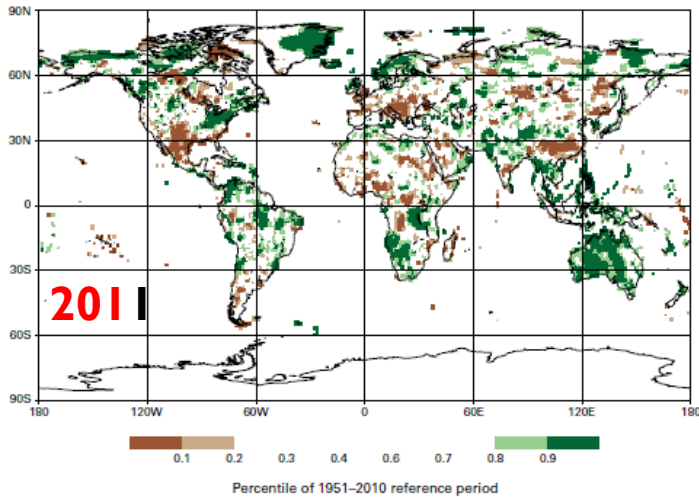

Tartalom

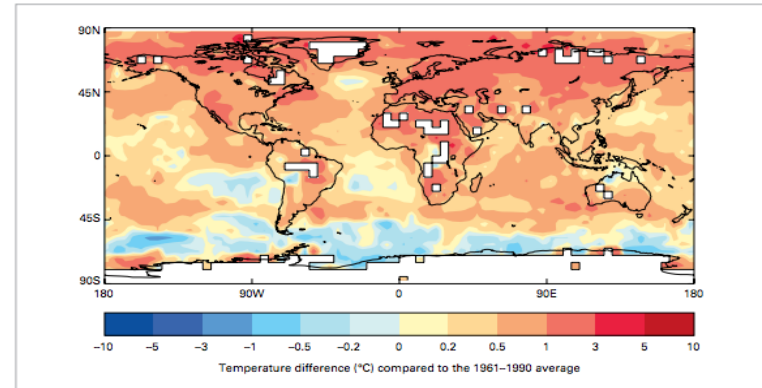
- ▶ Éghajlat változása és változékonysága határainkon innen és túl
- ▶ Szélsőséges hidrometeorológiai jelenségek: árvíz és aszály, és ami ezek háttérében van
- ▶ Intenzív csapadékok vizsgálata – erozivitás számítás, IDF görbék
- ▶ PannEx (GEWEX) formálódó kutatási együttműködés a régióban

WMO értékelés: 2011-2015

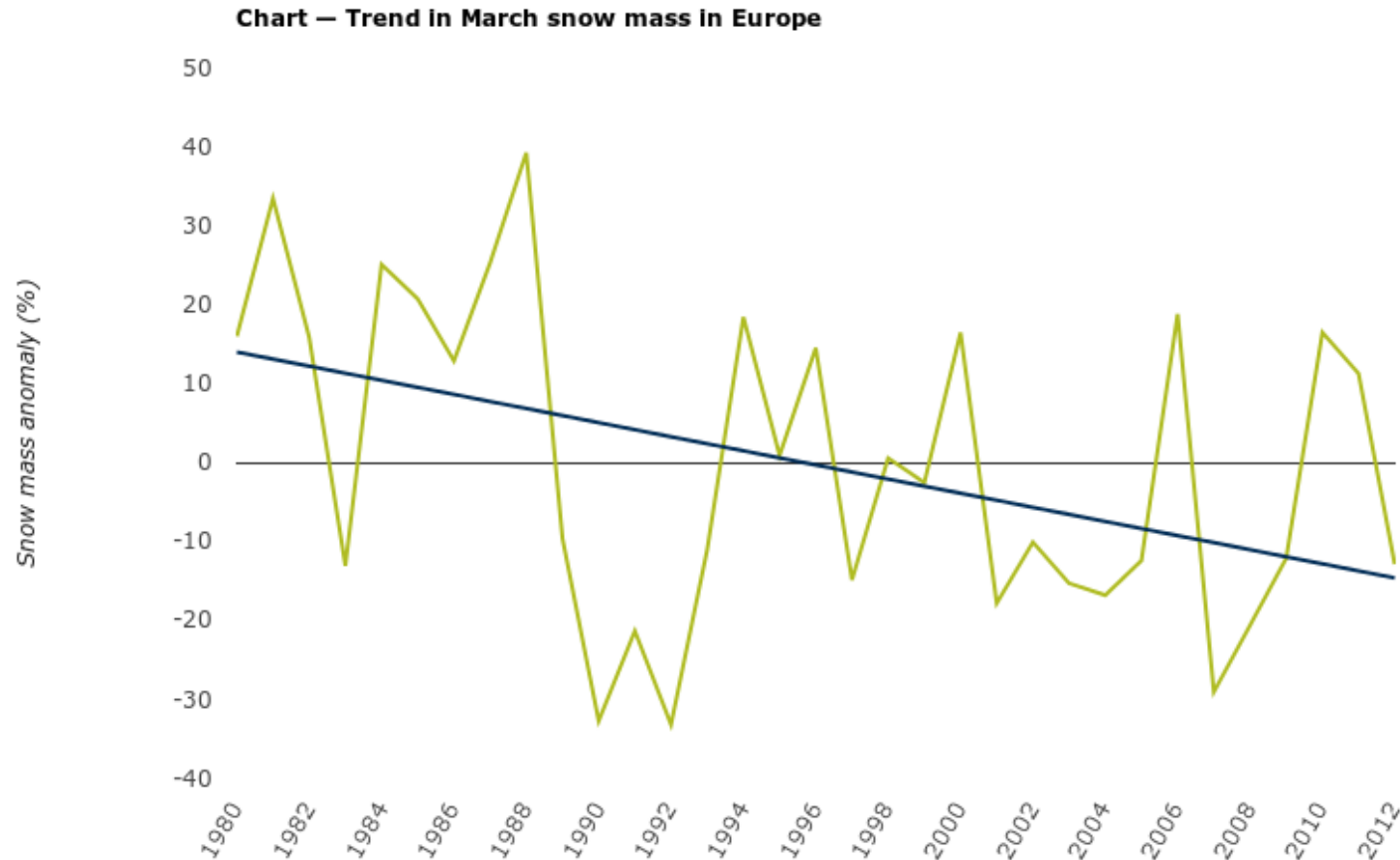

Átlagos hőmérsékleti anomáliák, 2011-2015

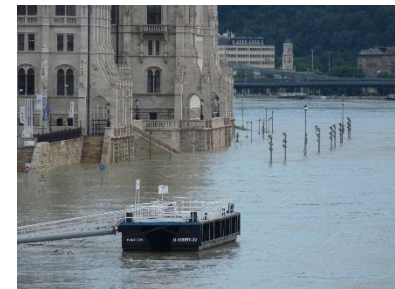
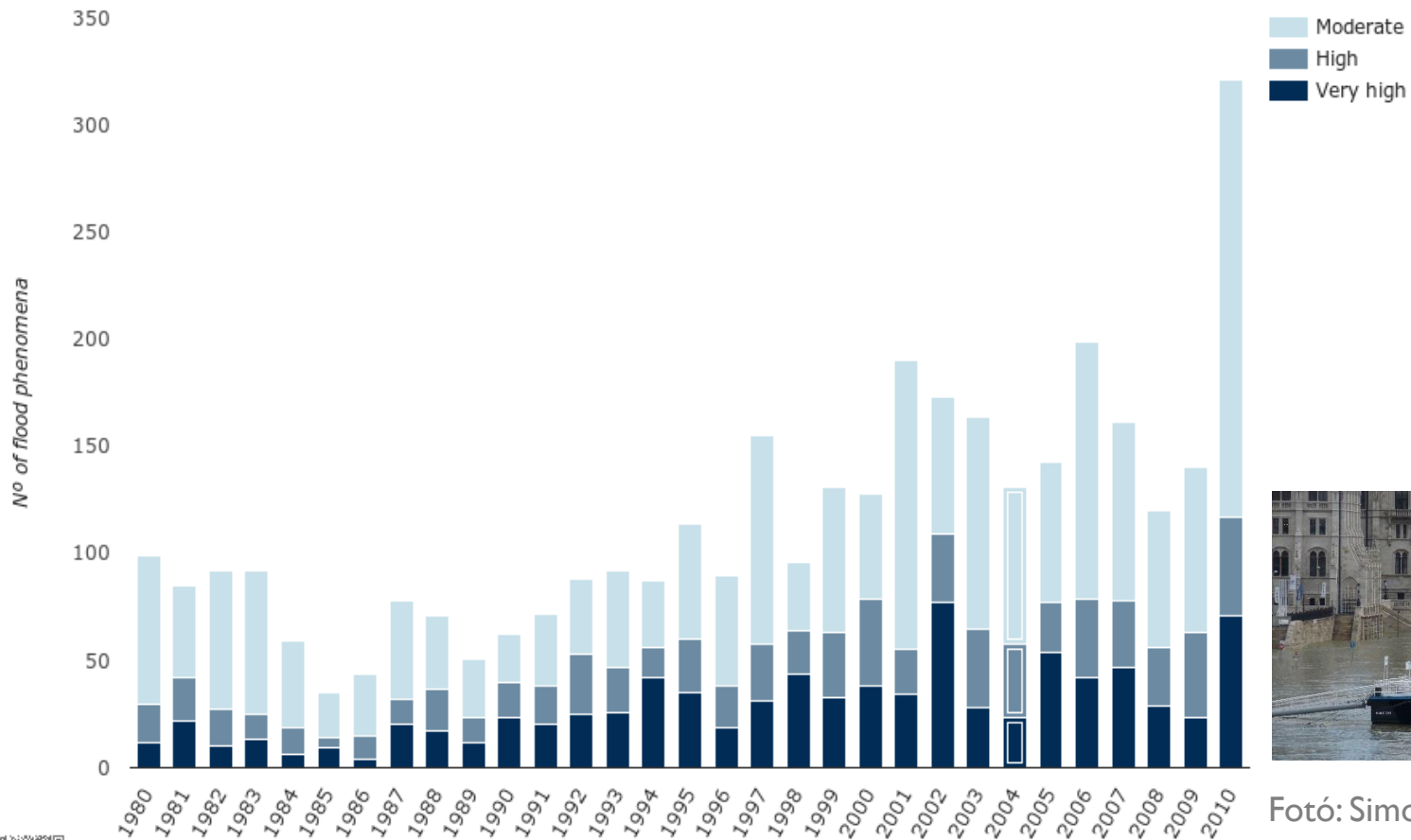
Éves csapadékösszegek az alsó/felső
20(10)%-os percentilis kiemelésével

EEA: márciusi hőmennyiség anomáliája Európában

EEA: 1980 és 2010 között 37 európai állam összesen 3563 árvizet jegyzett

Chart — Reported flood phenomena

Fotó: Simon André, OMSZ

▶ Árvíz kockázat növekedése

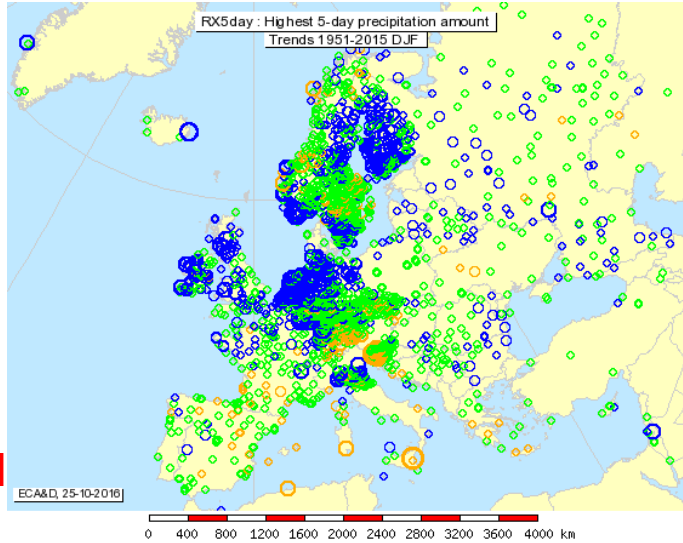

Fotó: Simon André, OMSZ

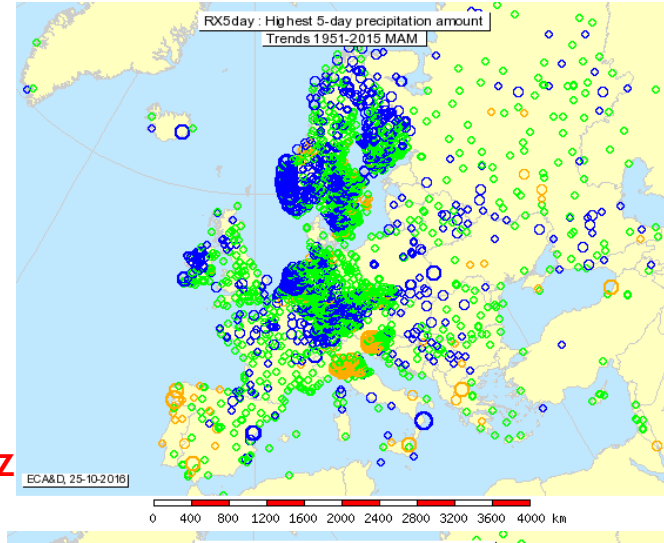
- Nagy terület, intenzív, tartós csapadékhullás, vagy egymást követő csapadékos periódusok
- Meteorológiai és hidrológiai tényezők együttes hatása
- Változó klíma: gyakoribb a meridionális áramlási típus fellépése
- Északi félteke tavaszi hótakarója ugyan csökken, de a gyorsan beköszöntő tavasz hirtelen olvadást okozhat

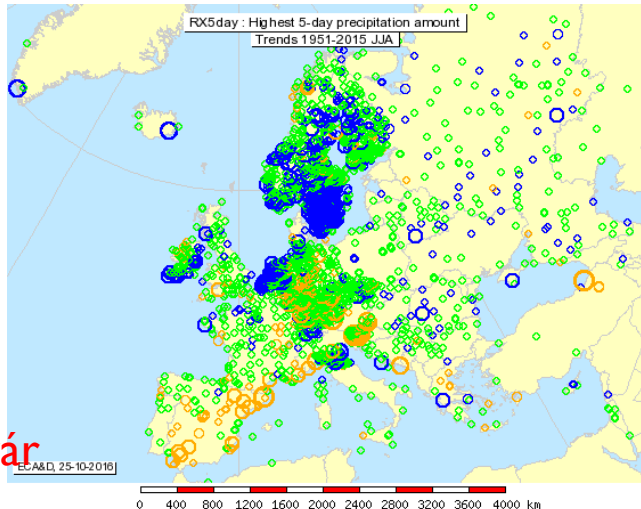
Legnagyobb 5 napos csapadék összegek trendje (ECA&D, 1951-2015)

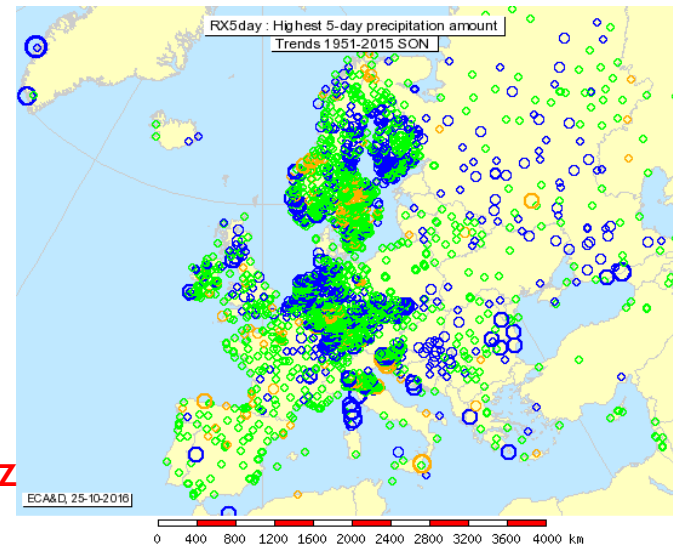
tél

tavas

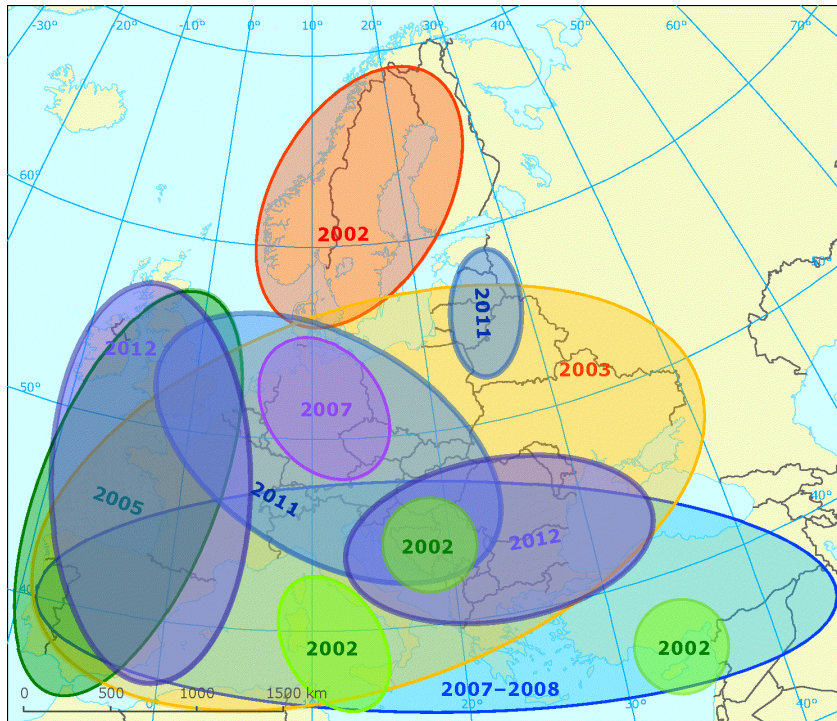

nyár

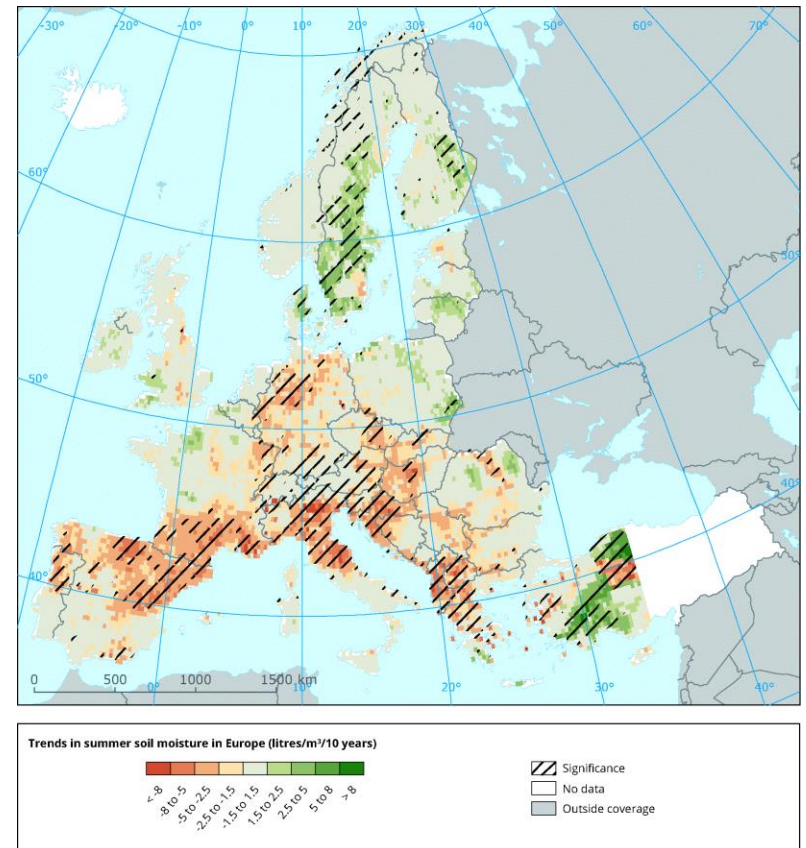

ősz

Vízhiány és aszály Európában, 2002-2012

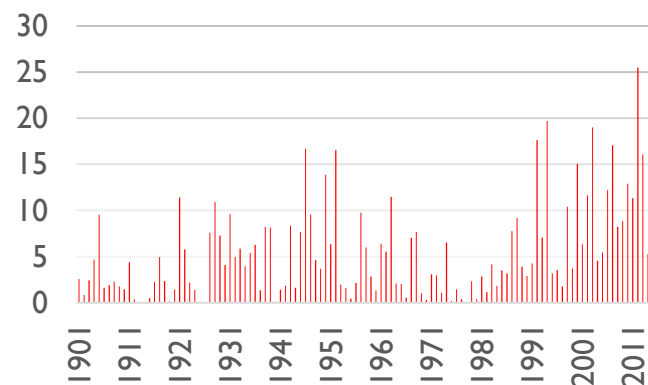
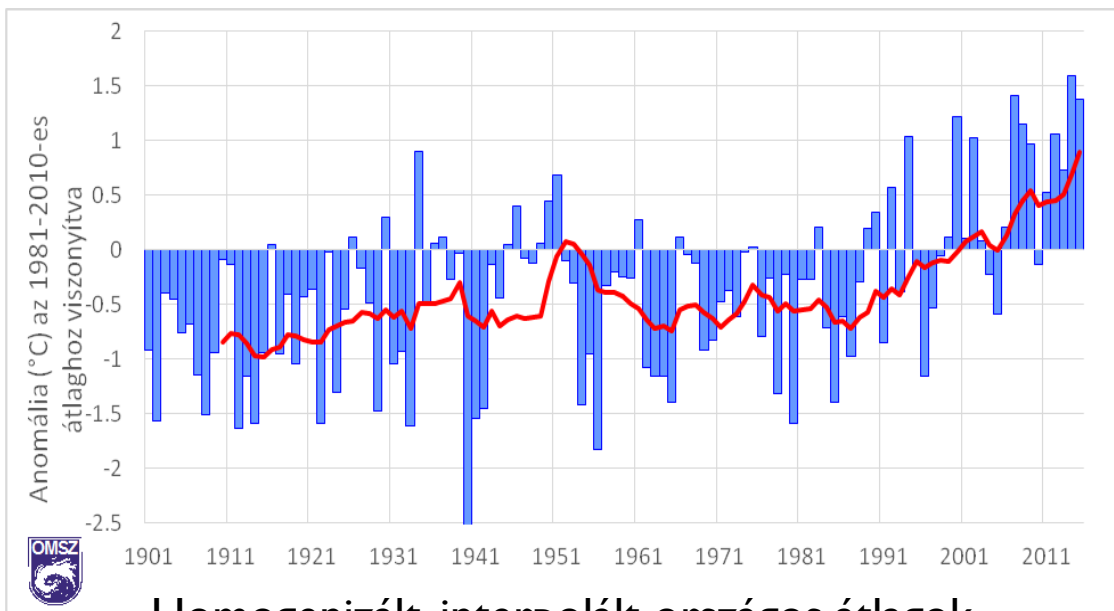
Talajnedvesség trendje nyáron, 1951-2012

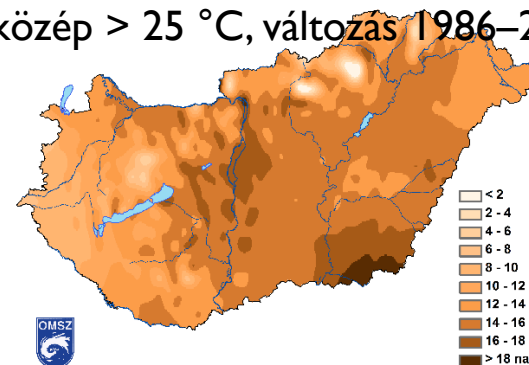
Hazai hőmérsékleti változások 2015-ig

Adatkezelési eljárások: MASH (Szentimrey)
MISH (Szentimrey, Bihari)

hőhullámos napok
($T_{\text{közép}} > 25 \text{ }^\circ\text{C}$), változás + 8 nap,
1901-2015,

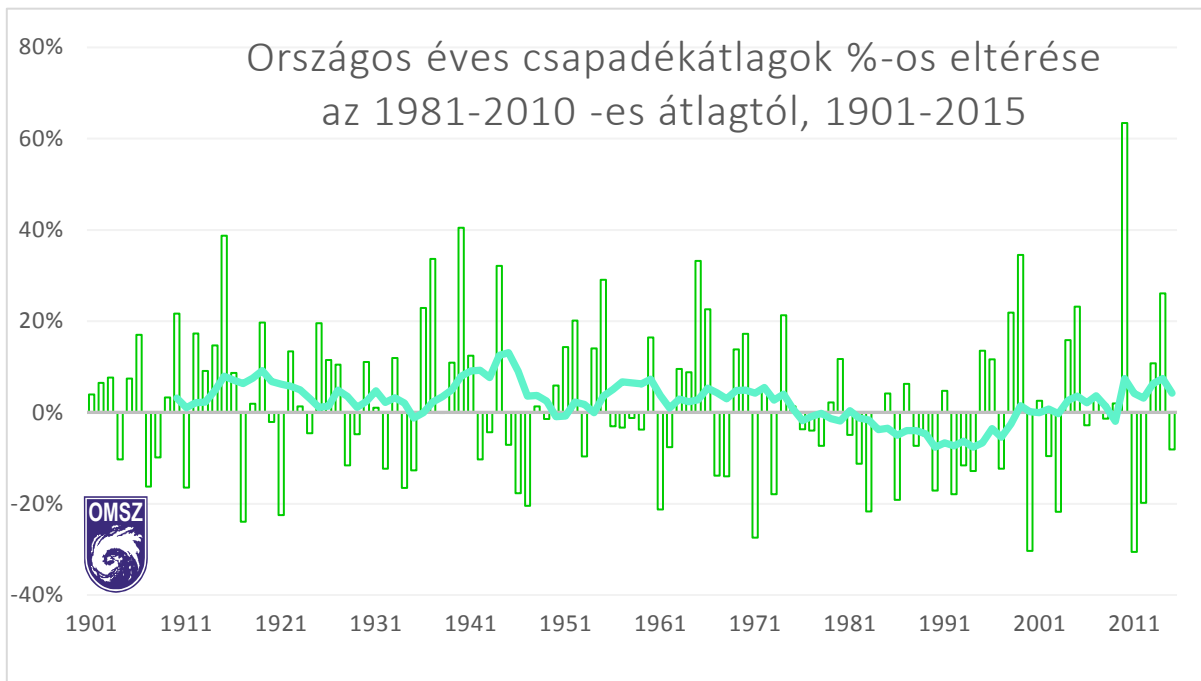
$T_{\text{közép}} > 25 \text{ }^\circ\text{C}$, változás 1986–2015

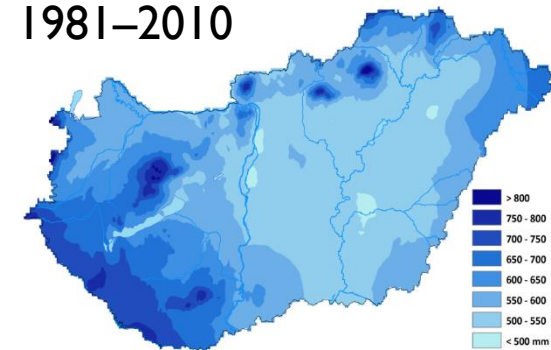
Homogenizált, interpolált országos átlagok

	év	tavas	nyár	ősz	tél
1901-2015	1,3	1,3	1,6	0,9	1,1
	(0,9 , 1,6)	(0,7 , 1,9)	(1 , 2)	(0,3 , 1,5)	(0,2 , 2,1)
1986-2015	1,5	1,6	1,8	1,6	0,8
	(0,9 , 2,6)	(0,6 , 2,6)	(0,9 , 2,6)	(0,7 , 2,4)	(-0,9 , 2,5)

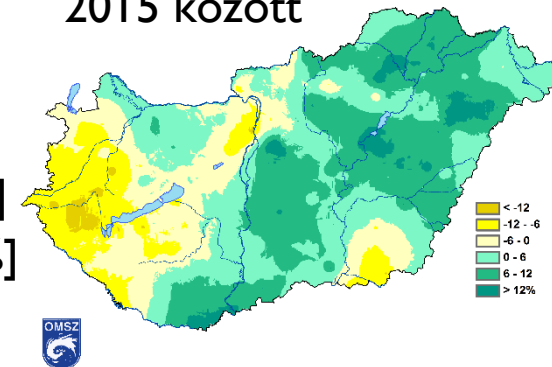
Éves csapadékösszegek alakulása

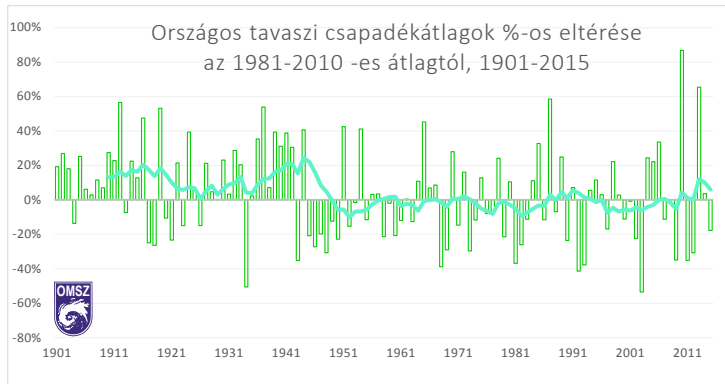
évi átlagos csapadék
1981–2010

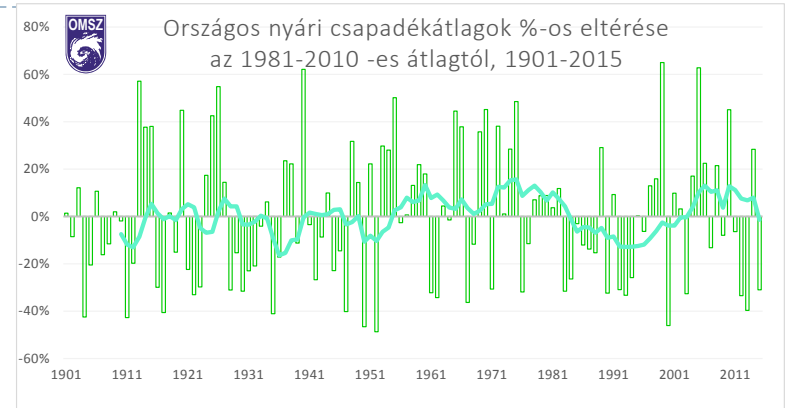
változása 1961–
2015 között

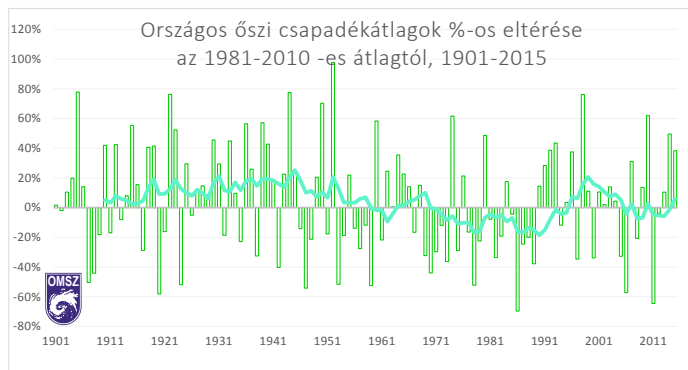
Évszakos csapadékösszegek alakulása

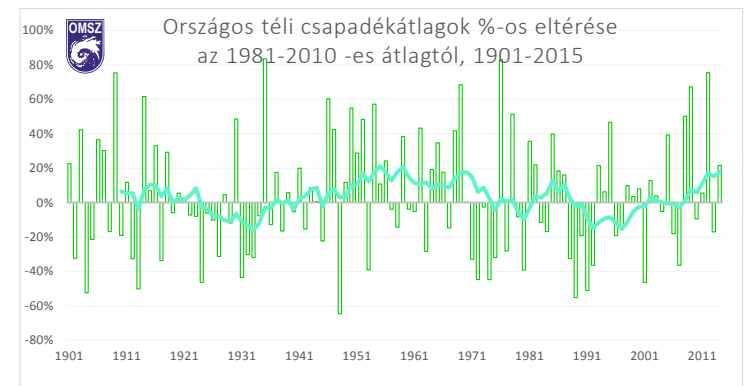
1901-2015: -17.4 % [-28.1 %, -5.1%]
1986-2015: 1% [-27.8%, 40.3%]

1901-2015: 5.3% [-9.8%, 22.9%]
1986-2015: 8.2% [-20.2%, 46.6%]

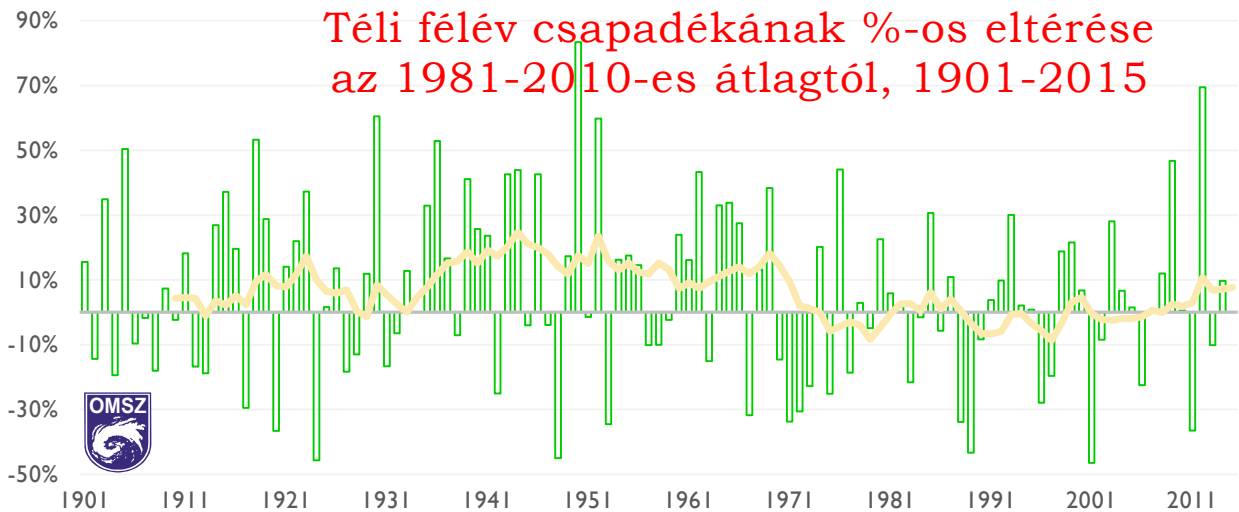

1901-2015: -13.3% [-29.3%, 6.3%]
1986-2015: 28.3% [-17.3%, 98.6%]

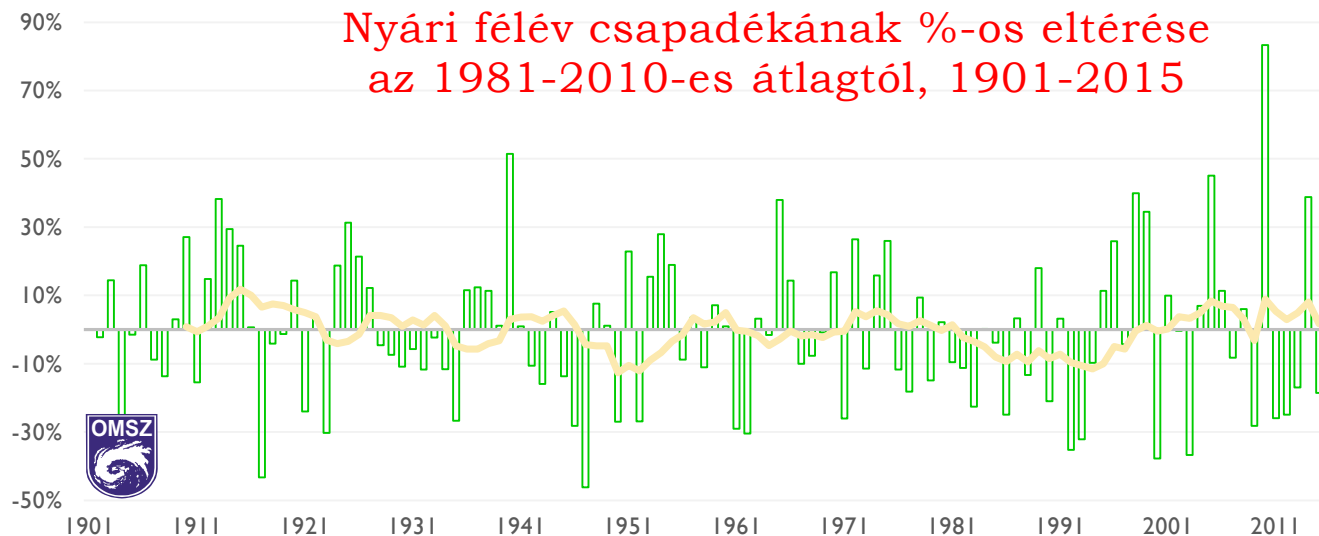
1901-2015: 4.7% [-13%, 25.9%]
1986-2015: 37.6% [-2.6%, 94.5%]

Téli félév csapadékának %-os eltérése az 1981-2010-es átlagtól, 1901-2015

1901-2015: -8.7% [-20.6%, 5%]
1961-2015: -2.8% [-20.4%, 18.6%]

Nyári félév csapadékának %-os eltérése az 1981-2010-es átlagtól, 1901-2015

1901-2015: -4% [-14.6%, 7.9%]
1961-2015: 5% [-12.5%, 25.9%]

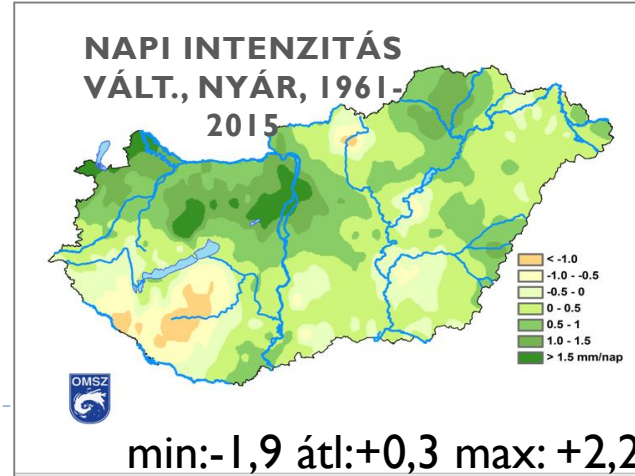
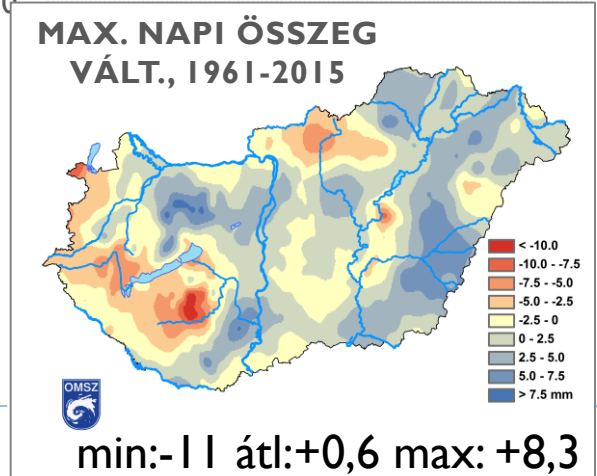
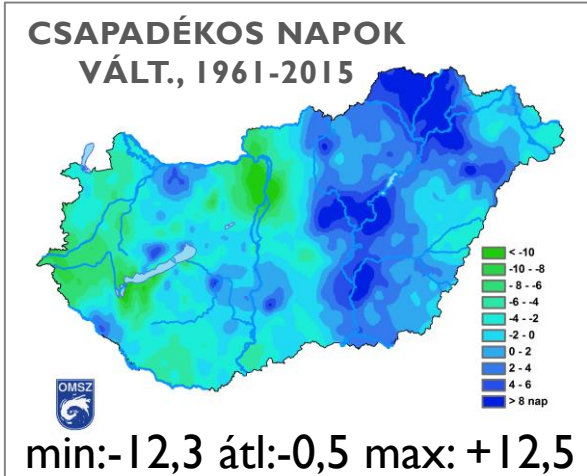
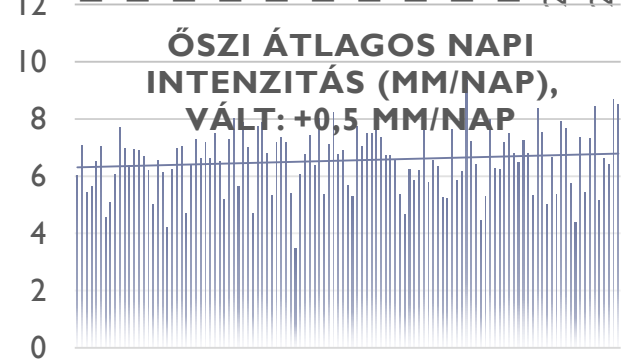
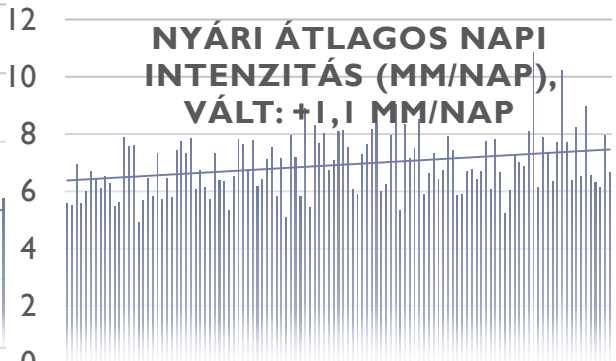
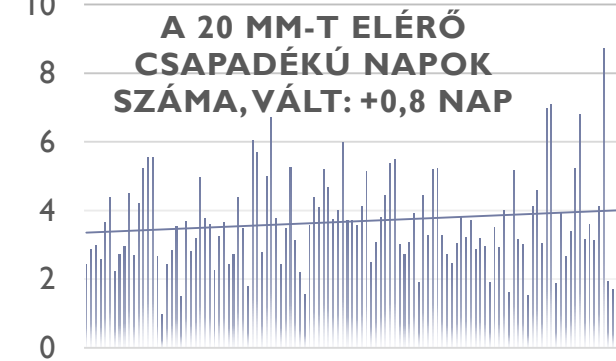
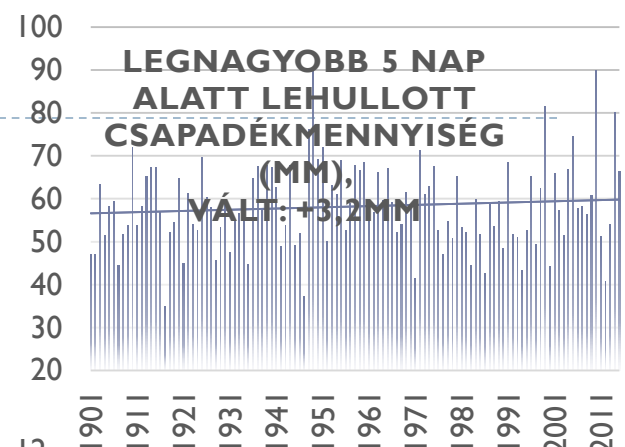
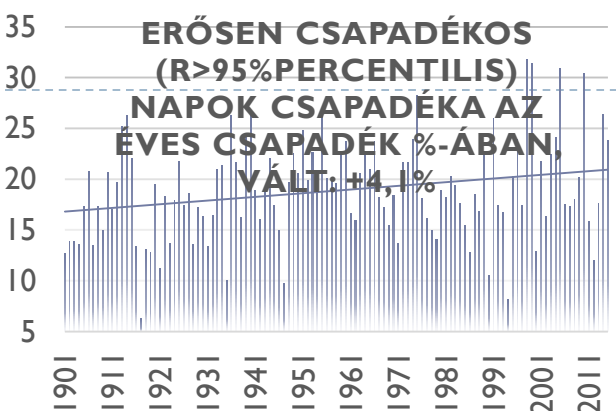
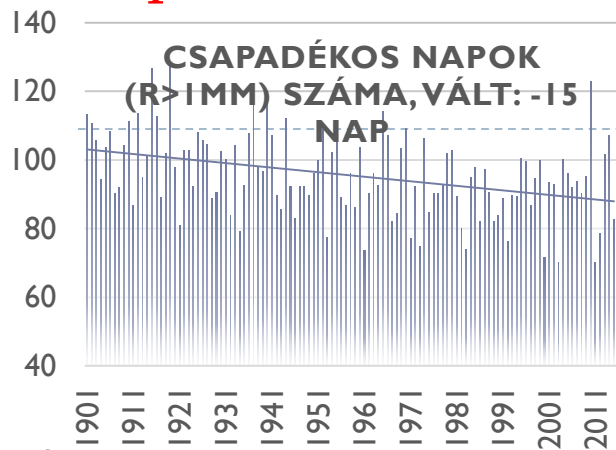
Indicator name	Indicator definitions	Units
Hottest day TXx	Hottest day Monthly maximum value of daily max temperature	°C
Coldest Night TNn	Coldest night Monthly minimum value of daily min temperature	°C
Cool nights TN10p	Cool nights when daily min temperature<10 th percentile	days
Cool days TX10p	Cool days when daily max temperature<10 th percentile %	days
Warm nights TN90p	Warm nights when daily min temperature>90 th percentile %	days
Warm days TX90p	Warm days when daily max temperature>90 th percentile %	days
Growing season length (5degree) GS5L	Annual count between first span of at least 6 days with TG>5 °C and first span after July 1 of 6 days with TG<5 °C (where TG is daily mean temperature)	days
Growing season start (5degree) GS5Start	Daynumber at the end of the first span of at least 6 days with TG>5 °C (where TG is daily mean temperature)	daynumber
Growing season end (5degree) GS5End	Daynumber for the end of the last span of at least 6 days with TG>5 °C (where TG is daily mean temperature)	daynumber
Growing season length (10 degree) GS10L	Annual count between first span of at least 6 days with TG>10 °C and first span after July 1 of 6 days with TG<10 °C (where TG is daily mean temperature)	daynumber
Growing season start (10 degree) GS10start	Daynumber at the end of the first span of at least 6 days with TG>10 °C (where TG is daily mean temperature)	daynumber
Growing season end (10 degree) GS10End	Daynumber for the end of the last span of at least 6 days with TG>10 °C (where TG is daily mean temperature)	daynumber
Ice days ID	Ice days Annual count when daily maximum temperature<0°	days
Severe cold days ECD	Severe cold days Annual count when daily minimum temperature<-10°	days
Frost days FD	Frost days Annual count when daily minimum temperature<0°	days
Summer days SU	Summer days Annual count when daily max temperature>25°	days
Hot days HD	Hot days Annual count when daily max temperature>30°	days
Extremely hot days EHD	Extremely hot days Annual count when daily max temperature>35°	days
Warm spell duration WSDI	Warm spell duration index Annual count when at least six consecutive days of max temperature>90 th percentile	days
Cold spell duration CSDI	Cold spell duration index Annual count when at least six consecutive days of min temperature <10 th percentile	days
Max 1 day precip RX1day	Max 1 day precipitation amount Monthly maximum 1 day precipitation	mm
Max 5 day precip RX5day	Max 5 day precipitation amount Monthly maximum consecutive 5 day precipitation	mm
Simple daily intensity SDII	Simple daily intensity index The ratio of annual total precipitation to the number of wet days (≥1 mm)	mm/day
Heavy precipitation days R20	Number of very heavy precipitation days Annual count when precipitation≥20 mm	days
Consecutive dry days CDD	Consecutive dry days Maximum number of consecutive days when precipitation<1 mm	days
Contribution from very wet days R95pTOT	R95pTOT Contribution from very wet days. Annual total precipitation from days>95 th percentile	%

Szélsőség indexek/éghajlati indikátorok

- ✓ 38 féle hőmérséklet és 15 féle csapadék index
- ✓ Percentilis küszöbök: 1961-1990 időszak alapján
- ✓ Homogenizált, interpolált rácsponti adatokon
- ✓ Éves, évszakos értékek, csapadék indexekre havi értékek is
- ✓ Időszak választás
- ✓ Trendillesztés
- ✓ Rácsponti változások

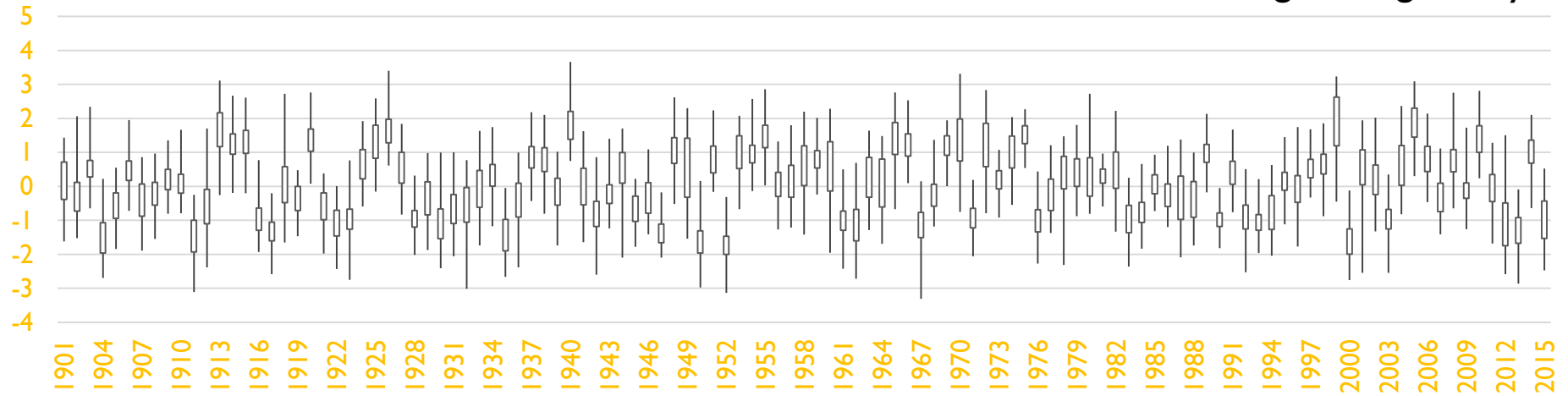
Csapadék indexek 1901-2015, és a változás térben, 1961-2015

DMCSEE projekt: aszálymonitoring – SPI, 1901-2015, homogenizált, rácsponti, havi csapadék alapján

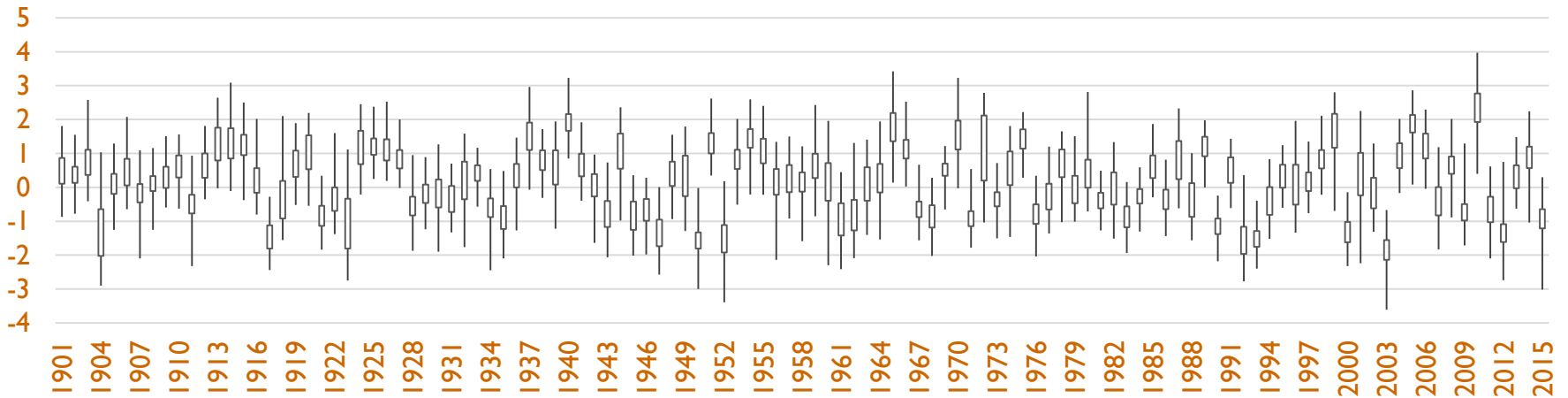
SPI3 Aug

Mezőgazdasági aszály

SPI6 Aug

Hidrológiai aszály

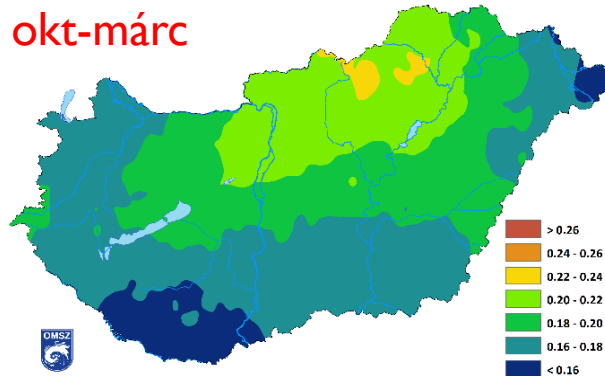
Aszály

SPI, PDSI, PADI
DMCSEE – Dél-kelet
Európai aszály
Központ

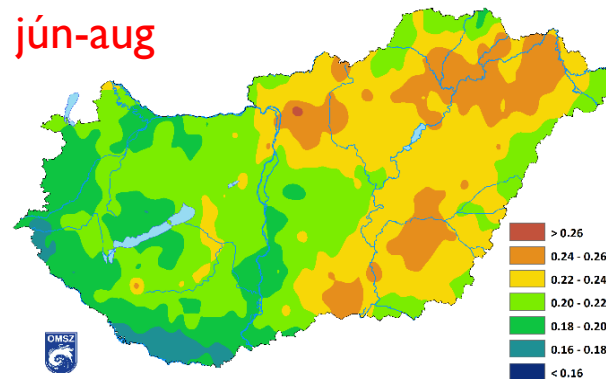
Kockázatos területek
D/E nagy

Aszálykockázat: negatív
elt.négyzete/átl

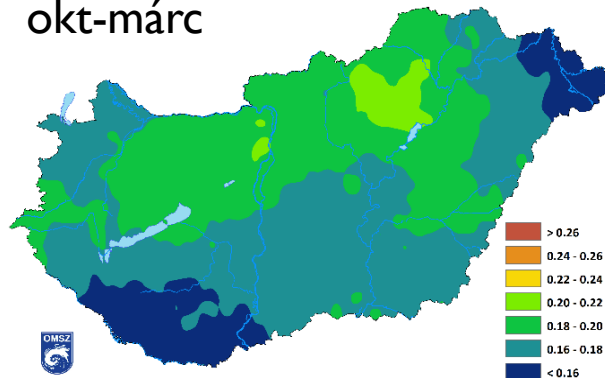
1961-2010
okt-márc

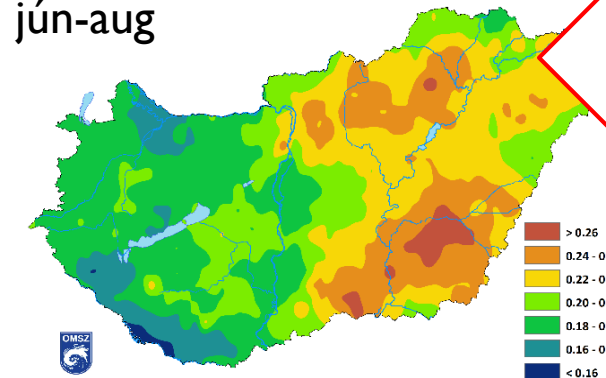
1961-2010
jún-aug

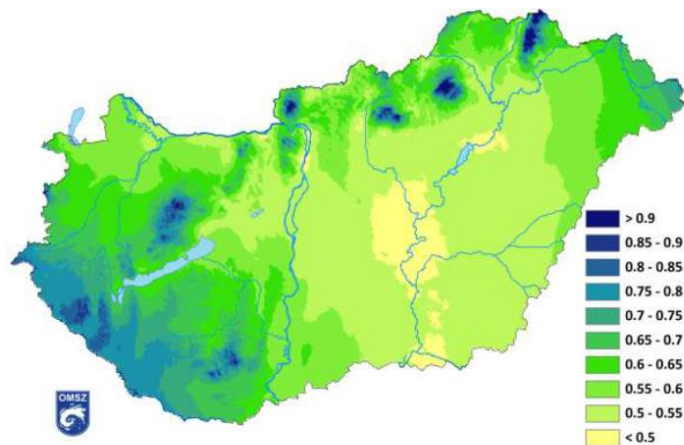
1981-2010
okt-márc

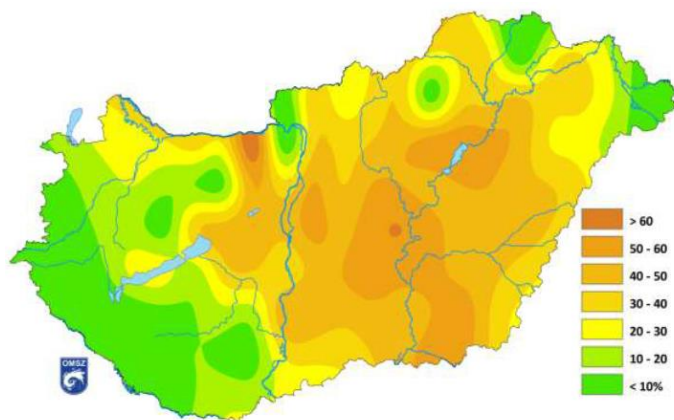
1981-2010
jún-aug

▶ $AI = P/PET$ átlagos értéke, 1981-2010

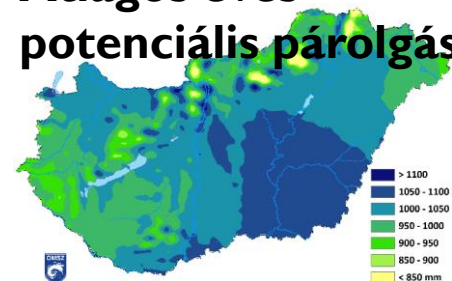
▶ Évek aránya (%) amikor $AI < 0,5$

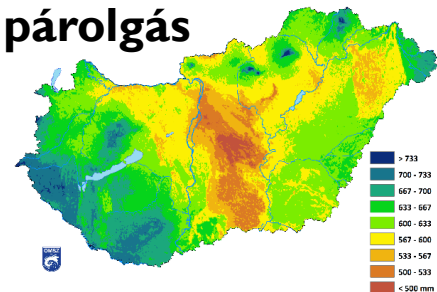
**„Szárász” területek
kijelölése ariditás
index (FAO) alapján**

Hátrányos természeti
adottságú területek
kijelölése, CarpatClim
adatok, 1981-2010

**Átlagos éves
potenciális párolgás**

**Átlagos éves tényleges
párolgás**

- ▶ Rainfall erosivity factor (Brown and Foster, 1987) éves átlagos erozivitás ($\text{MJ mm ha}^{-1} \text{ h}^{-1} \text{ yr}^{-1}$):

$$R = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n \sum_{k=1}^{mj} (EI_{30})_k$$

- ▶ Egy esemény eróziós hatása:

$$EI_{30} = \left(\sum_{r=1}^0 e_r v_r \right) I_{30}$$

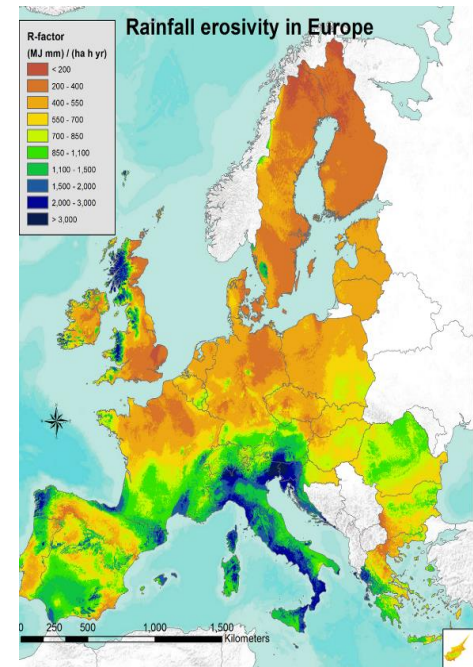
- ▶ Egységnyi csapadék energia: e_r :

$$e_r = 1099 [1 - 0.72 \exp(-1.27 i_r)]$$

- ▶ i_r csap. intenzitás (mm h^{-1}) adott időintervallumban

Brown, L.C., Foster, G.R., 1987. Storm erosivity using idealized intensity distributions. Transactions of the ASAE 30, 379–386.

Erozivitás számítás – JRC

Panagos, P., Ballabio, C., Borrelli, P., Meusburger, K., Klik, A., Rousseva, S., Tadić, M.P., Michaelides, S., Hrabalíková, M., Olsen, P., Aalto, J., Lakatos, M., Rymaszewicz, A., Dumitrescu, A., Beguería, S., Alewell, C. Rainfall erosivity in Europe. Sci Total Environ. 511 (2015), pp. 801-814. DOI: 10.1016/j.scitotenv.2015.01.008

Date	PRECIP	DURATION	MAX_5	MAX_15	MAX_30	MAX_60	ENERGY	EI30
MO/DA/YR	mm	hrs	mm/hr	mm/hr	mm/hr	mm/hr	MJ/ha	MJ*mm/ha*hr

01/20/98	32.50	35.83	3.600	3.600	3.439	3.021	3.175	10.917
04/08/98	15.20	23.00	8.391	6.494	3.836	2.726	1.549	5.940
04/17/98	21.10	12.00	4.800	4.800	4.800	4.200	2.245	10.776
04/18/98	30.10	15.17	9.782	9.368	8.203	7.116	3.584	29.401
05/04/98	25.90	14.50	6.002	5.299	4.407	4.014	2.820	12.425
05/17/98	14.30	9.17	11.406	11.007	10.008	7.355	1.896	18.973

R-faktor

RUSLE Monthly Averages for Period of Data Processed.
Reporting Period: 01/98 - 12/13

MONTH	PRECIP	ENERGY	EI30	Erosivity_Density
m	mm	MJ/ha	MJ*mm/ha*h	MJ/ha*h
1	30.87	1.02	3.32	0.11
2	28.49	0.67	2.09	0.07
3	34.29	1.41	6.59	0.19
4	40.56	2.40	15.29	0.38
5	58.93	5.24	121.22	2.06
6	71.88	9.24	283.83	3.95
7	67.43	7.36	149.77	2.22
8	58.48	8.29	324.38	5.55
9	45.31	3.27	33.59	0.74
10	38.07	2.33	16.75	0.44
11	45.61	2.56	16.48	0.36
12	38.13	1.37	6.28	0.16

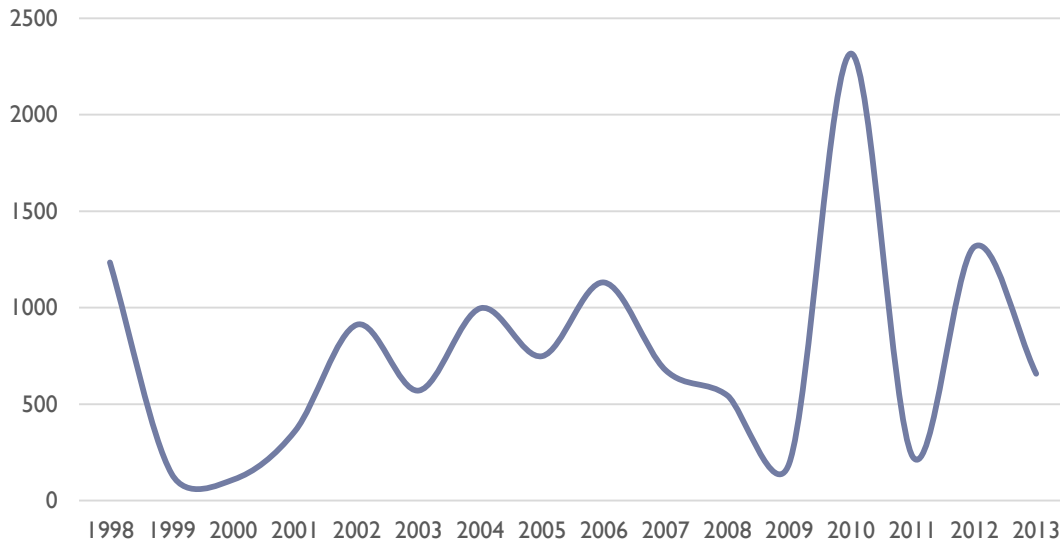
30 db automata
állomás 10 perces
adataira, 1998-2013

Ouput:

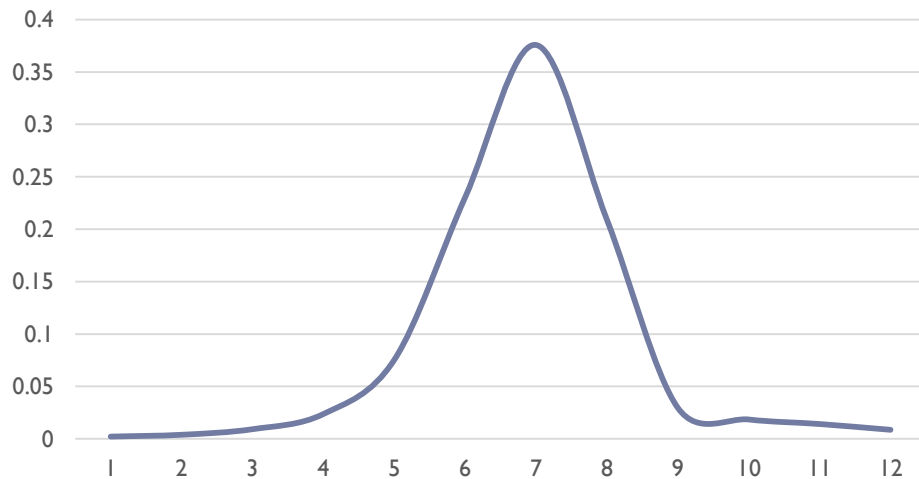
- egyes események erozivitása
- intenzitások különböző tartamokra
- havi átlagos erozivitás

RIST eljárás: USDA, 2014. United States Department of Agriculture. Rainfall Intensity Summarizaion Tool (RIST). Accessed from <http://www.ars.usda.gov/News/docs.htm?docid=3251> [Jun 2014]

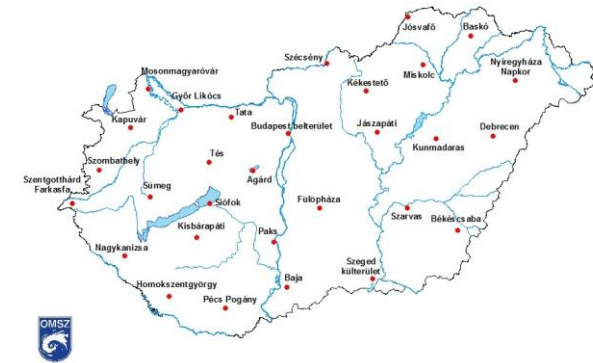
R faktor (MJ*mm/ha/hr) Nyíregyháza

Eróziós együttható

R-faktor

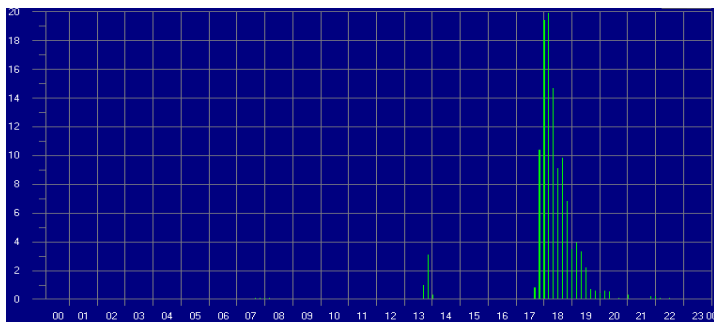
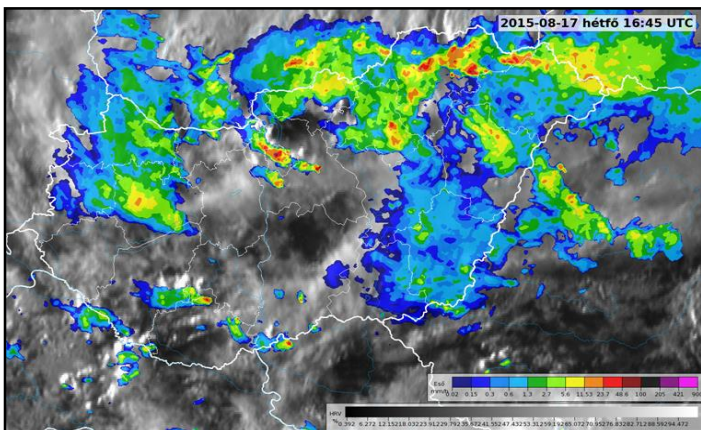

30 db automata
állomás 10 perces
adataira, 1998-2013

Ouput:

- egyes események erozivitása
- intenzitások különböző tartamokra
- havi átlagos erozivitás

2015. augusztus 17., Budapest, órás
csapadékösszeg: 83,3 mm

Gyakoribb heves események

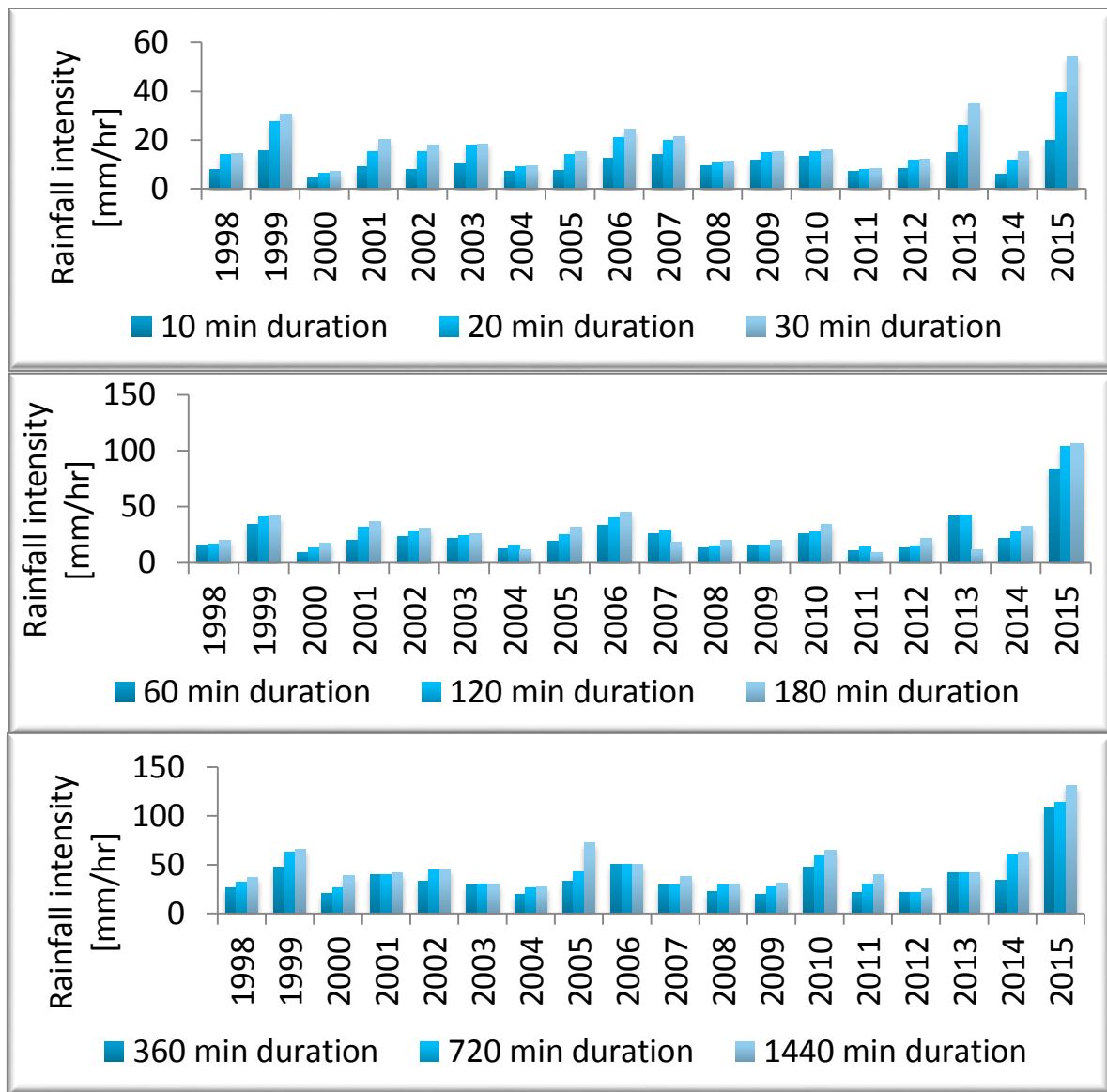
- lecsapó villámok gyakorisága növekszik
- jégesővel járó károk növekednek
- zivatarok okozta szélviharok erőssége növekvő tendenciát mutat
- villám árvizek (flash flood)
- eróziós hatás növekedése
- városi környezet

60 perces összegek visszatérési értékei (mm)

Vissz. per.	2	4	5	10	20	50	100	200
1998-2014	19.3	25.5	27.4	33	38.7	46.4	52.5	58.9
1998-2015	19.6	28,3	31.4	42.3	55.9	79.9	103.9	134.8

▶ A különböző tartamok maximumai Budapest-Belterület állomáson

IDF görbék meghatározása

Mérnöki feladatok
– csatornázás

Intenzitás-tartam-
gyakoriság

Módszer: extrém
eloszlás illesztés -
GEV eloszlás
(Gumbel)

10 min duration (yearly max: avg= 10.41 mm, std=4 mm)			
T_{ret} (years)	Gumbel freq. fact.	Prec _T (mm)	Intensity _T
2	-0.164	9.75	58.52
5	0.720	13.29	79.75
10	1.305	15.64	93.81
20	1.867	17.88	107.30
50	2.594	20.79	124.75
100	3.138	22.97	137.83

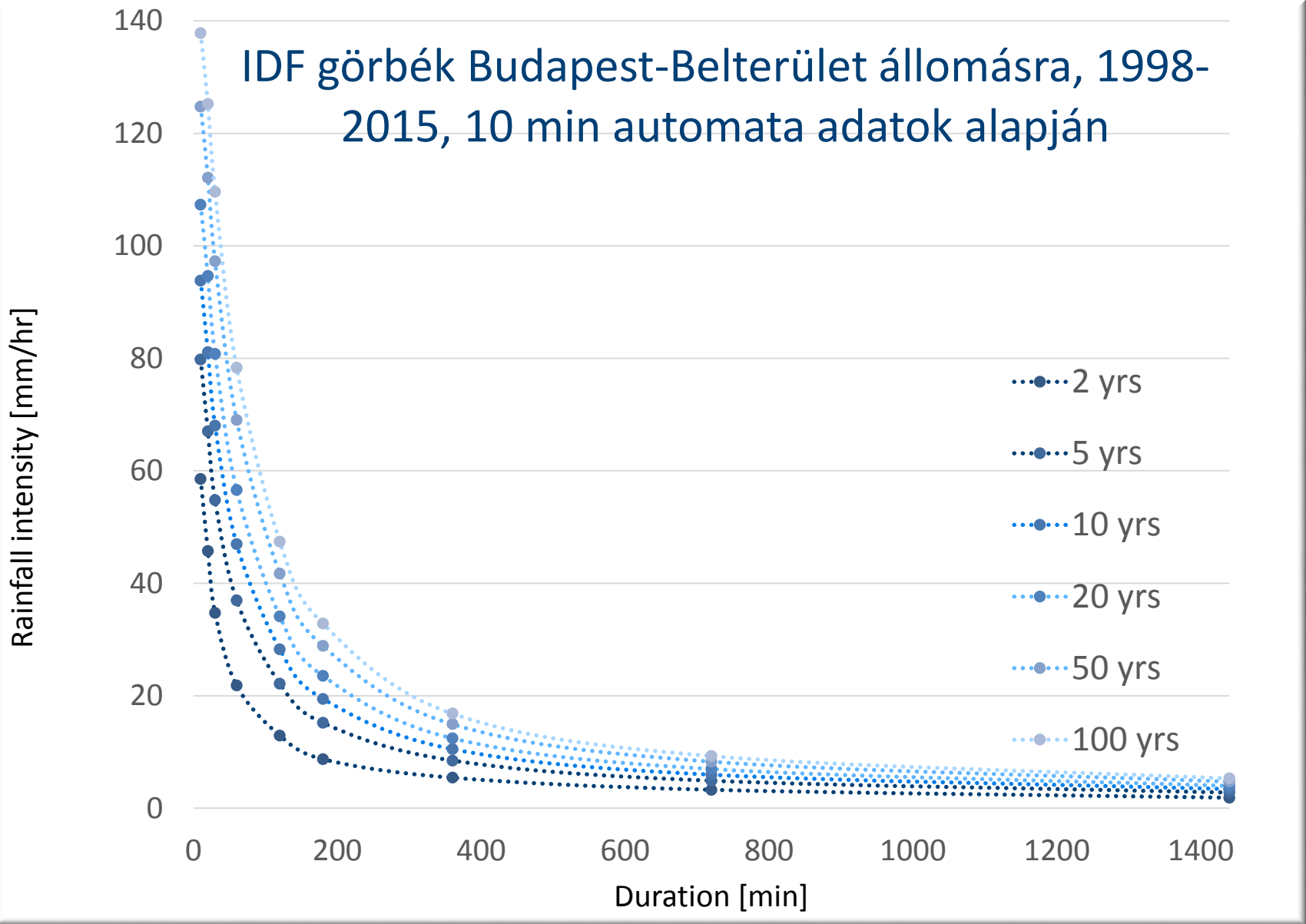
30 min duration (yearly max: avg= 19.22 mm, std=11.34 mm)			
T_{ret} (years)	Gumbel freq. fact.	Prec _T (mm)	Intensity _T
2	-0.164	17.36	34.72
5	0.720	27.38	54.76
10	1.305	34.02	68.03
20	1.867	40.38	80.76
50	2.594	48.62	97.24
100	3.138	54.79	109.59

60 min duration (yearly max: avg= 24.61 mm, std=17.12 mm)			
T_{ret} (years)	Gumbel freq. fact.	Prec _T (mm)	Intensity _T
2	-0.164	21.80	21.80
5	0.720	36.93	36.93
10	1.305	46.95	46.95
20	1.867	56.56	56.56
50	2.594	69.00	69.00
100	3.138	78.33	78.33

180 min duration (yearly max: avg= 29.69 mm, std=21.91 mm)			
T_{ret} (years)	Gumbel freq. fact.	Prec _T (mm)	Intensity _T
2	-0.164	26.09	8.70
5	0.720	45.46	15.15
10	1.305	58.29	19.43
20	1.867	70.59	23.53
50	2.594	86.51	28.84
100	3.138	98.44	32.81

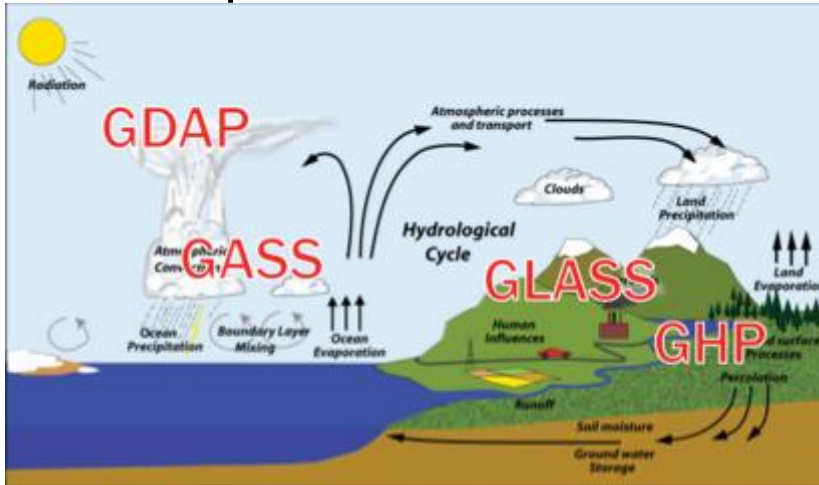

IDF görbék Budapest-Belterület állomásra, 1998-2015, 10 min automata adatok alapján

PannEx - GEWEX: Global Energy and Water Cycle Exchanges Project

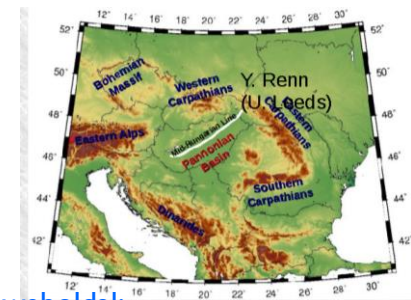
GEWEX panels:

The GEWEX Hydroclimatology Panel (**GHP**) aims to understand and predict continental to local-scale hydroclimates for hydrologic applications.

RHPs are generally large, regionally-focused multidisciplinary projects that aim to improve the understanding and prediction of that region's weather, climate and hydrology.

PannEx

PannEx weboldal:
<https://sites.google.com/site/projectpannex/home>

The PannEx Flagship science Questions and Cross Cut subjects

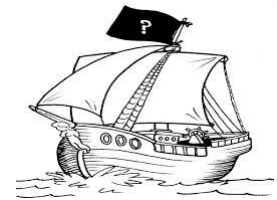
FQ1: Adaptation of agronomic activities to weather and climate extremes

FQ2: Understanding of air quality under different weather and climate conditions

FQ3: toward a sustainable development

FQ4: water management, droughts and floods

FQ5: Education, knowledge transfer and outreach

CCI:
Data/knowledge rescue and consolidation

CC2: Process modelling

CC3:
Development and validation of modelling tools

FQ4: water management, droughts and floods

Evolution of precipitation and temperature (weather) extremes and risk assessment

Understanding the water cycle of the Pannonian basin (hydrological perspective)

Hydrometeorological forecasting and early warning systems

Anthropogenic influence (dams, reservoirs...) on the hydrological cycle

Contributors:

Monika Lakatos (Hungarian Meteorological Service, lakatos.m@met.hu), contributors:

Béla Nováky (Szent István University, novaky.bela@gmail.com)

Sándor Szalai (Szent István University, szalai.sandor@mkk.szie.hu)

Gregor Gregoric (Slovenian Environment Agency, Gregor.Gregoric@gov.si) Livia Labudova (Livia.Labudova@shmu.sk; Slovak Hydrometeorological Institute),

Dr. Slobodan Nickovic Republic Hydrometeorological Service, Serbia and WMO snickovic@wmo.int)

Valeriya Ovcharuk (Odessa State Environmental University, valeri.o@mail.ru)

Csaba Horvath Ph.D (Babes-Bolyai University, csaba.horvath@geografie.ubbcluj.ro)

Judit Bartholy (Eotvos Lorand University, bartholy@caesar.elte.hu)

Rita Pongracz (Eotvos Lorand University, pongracz.rita@gmail.com)

Összefoglaló megjegyzések

- ▶ Monitoring fontossága a jövőben is, reprezentatív, ellenőrzött, homogenizált mérésekre alapozva
- ▶ Jövőbeli változás a már most is tapasztalható változásokhoz és változékonysághoz adódik
- ▶ Határon átnyúló együttműködések fontossága

Köszönöm a figyelmet!

Alapítva: 1870

